

Van Casa naar Brussel

De reis naar innerlijke rust

Hicham M.T

Opgedragen aan mijn moeder...

De vrouw die mij leerde dat een mens veel kan verliezen in het leven, maar nooit echt verloren is zolang hij geloof en geduld in zijn hart bewaart.

En aan mijn vader...

Die vertrok voordat hij vele hoofdstukken van deze reis kon meemaken, maar die aanwezig bleef in mijn herinneringen en in elke stap die ik zette, ver van mijn vaderland.

En aan mijn vrouw en mijn kinderen...

Die aan het leven in den vreemde een andere betekenis gaven dan eenzaamheid, en van België een thuis maakten toen het nog niet meer was dan een adres.

En aan elke migrant die met een kleine rugzak en grote dromen vertrok, om later te ontdekken dat de echte reis niet die van het ene land naar het andere was, maar die van de persoon die hij ooit was naar de persoon die hij geworden is.

Dit boek is voor jullie.

Aan de lezer

Deze pagina's vertellen het verhaal van een welbepaalde periode uit mijn leven, ongeveer tussen 2006 en 2011. Het waren mijn eerste jaren in België, jaren vol dromen, fouten, vragen en ontdekkingen. De persoon die je in deze hoofdstukken zult ontmoeten, is de Hicham van toen, niet de Hicham die deze woorden bijna twintig jaar later neerschrijft.

Dit boek is een persoonlijk relaas, gebaseerd op gebeurtenissen en ervaringen die ik tijdens mijn eerste jaren als migrant heb beleefd. Om de privacy van betrokkenen te beschermen, werden sommige namen en herkenbare details gewijzigd. Ook werden bepaalde gesprekken en gebeurtenissen literair herwerkt, met respect voor de geest van de feiten, zonder de pretentie om alles woordelijk weer te geven zoals het ooit gebeurde.

Het doel van dit boek is niet om over mensen te oordelen of een historisch exacte reconstructie van gebeurtenissen te bieden. Het is een poging om de menselijke ervaring van migratie te begrijpen, met alles wat daarbij hoort: hoop, onzekerheid, uitdagingen, teleurstellingen en levenslessen.

Van Casa naar Brussel — Voorwoord

“Het moeilijkste aan migratie is niet dat je opnieuw vanaf nul moet beginnen... maar dat je soms het gevoel krijgt dat je onder nul bent terechtgekomen.”

Wanneer mensen het woord Europa horen, denken velen meteen aan geld, vrijheid, reizen en het mooie leven dat ze kennen uit films en foto's. Maar slechts weinigen kennen de andere kant van het verhaal. De kant van angst, eenzaamheid en de mens die plots verandert in een kwetsbaar wezen dat ergens aan de rand van de samenleving probeert te overleven.

Zeker wanneer je een harrag bent.

Voor een Vlaamse lezer vraagt dat woord misschien wat uitleg. Een harrag is niet zomaar iemand zonder verblijfsdocumenten. Het is bijna een mentale toestand. Een manier van leven waarin alles tijdelijk lijkt: je woning, je werk, je vriendschappen en soms zelfs je dromen.

Een harrag leeft met een half hart.

Hij durft niet te ver vooruit te plannen. Hij slaagt er niet in om volledig tot rust te komen. Zelfs liefhebben wordt moeilijk. Liefde heeft immers veiligheid nodig, en veiligheid is precies wat hij mist.

Hoe kan iemand zonder verblijfsstatuut, zonder stabiliteit en zonder echte toekomstplannen geloven dat hij voldoende is voor een normale relatie? Zelfs de liefde wordt ingewikkeld. Soms krijg je het gevoel dat mensen je niet zien als een mens, maar als een ontbrekend document, een probleem dat nog moet worden opgelost, of een risico dat men liever vermijdt.

Tegelijk leef je in angst voor dingen waar anderen nauwelijks bij stilstaan: geklop de deur midden in de nacht, een brief van een overheidsdienst, een politiecontrole in de metro, of zelfs een minachtende blik van een voorbijganger.

Een harrag staat altijd op scherp.

Alsof een deel van zijn ziel nooit echt slaapt.

Maar misschien is dat nog niet eens het moeilijkste. Migratie onthult namelijk niet alleen wie de anderen werkelijk zijn. Ze onthult ook wie jij zelf bent.

Je ontdekt je zwaktes. Je angsten. Je tegenstrijdigheden. De gebroken plekken die diep vanbinnen verborgen zaten.

In het begin denk je dat je gekomen bent om de wereld te veranderen. Later ontdek je dat je vooral jezelf probeert te bevrijden.

In deze bladzijden zullen jullie geen verhaal vinden van een held die iedereen heeft overwonnen. Ik ga geen illusies verkopen. Geen slogans uit zelfhulpboeken. Geen sprookjes over iemand die met niets begon en miljonair werd.

Wat jullie wel zullen vinden, is het verhaal van een jonge man uit Casablanca die probeert het leven te begrijpen te midden van de chaos.

Soms lacht hij.

Soms raakt hij de weg kwijt.

Soms vlucht hij naar de bioscoop.

En soms verstopt hij zich achter een Marokkaanse grap om niet volledig in te storten.

Jullie zullen restaurantkeukens leren kennen, kleine migrantenappartementen, Marokkaanse cafés, kinderen van de diaspora, ingewikkelde liefdesverhalen en mensen die tussen twee werelden leven zonder zich ooit volledig thuis te voelen in één van beide.

Jullie zullen ook uitbuiting tegenkomen.

Want migratie maakt niet automatisch engelen van mensen.

Integendeel. Wanneer iemand kwetsbaar wordt, kan hij een gemakkelijke prooi worden voor een vriend, een familielid, een werkgever of zelfs voor een onevenwichtige liefdesrelatie.

In de wereld van migratie raken belangen, angst, dankbaarheid en afhankelijkheid vaak met elkaar verstrengeld. Soms ontstaat er wat ik later een psychologische schuld ben gaan noemen: een onzichtbare last die zo zwaar kan wegen dat iemand zelfs moeite krijgt om eenvoudigweg “nee” te zeggen.

Toch kan ik, ondanks alles, niet zeggen dat ik spijt heb van deze reis.

Want de migratie heeft mij, hoe hard ze soms ook was, lessen geleerd die ik nergens anders had kunnen leren.

Ze heeft mij geleerd dat mensen kwetsbaarder zijn dan ze lijken.

Dat succes niet altijd gelijkstaat aan geluk.

Dat sommige arme mensen meer waardigheid bezitten dan vele rijken.

En dat God je soms beschermt door je iets niet te geven waarvan je overtuigd was dat het goed voor je zou zijn.

Ze heeft mij ook geleerd dat een mens duizenden kilometers kan afleggen en uiteindelijk ontdekt dat de moeilijkste reis van allemaal niet die was van Casablanca naar Brussel... maar de lange reis naar het begrijpen van zichzelf.

Casablanca 2006 —

De Amerikaanse vuilnisbelt.

En soms verandert een mensenleven niet door een grootse gebeurtenis.

Niet door een revolutie.

Niet door een wonder.

Maar door iets veel eenvoudigers.

Een geur.

Ik kreeg mijn visum voor België enkele weken vóór de ramadan van 2006.

Mijn oorspronkelijke plan was eenvoudig.

Ik zou de ramadan nog met mijn familie in Marokko doorbrengen, het Suikerfeest vieren en daarna rustig vertrekken.

Geen haast.

Geen drama.

Maar het leven heeft soms de vervelende gewoonte om zelf beslissingen te nemen.

Ik herinner me die ochtend nog verrassend goed.

Alsof het een oude filmscène is die weigert uit mijn geheugen te verdwijnen.

Ik was voor het ochtendgebed naar de moskee van Hay Ousra in AinChock gegaan.

Casablanca sliep nog half.

De straten waren bijna leeg.

De lucht was fris.

En de stilte van de vroege ochtend had iets melancholisch.

Toen gebeurde het.

Plots bereikte een bekende geur mijn neus.

Of beter gezegd: een aanval.

Een zware, verstikkende geur die onmogelijk te negeren viel.

Een geur die je niet rook.

Een geur die jou rook.

Voor de inwoners van Casablanca had die geur zelfs een naam.

“Zbalat Mirikan.”

Letterlijk: de Amerikaanse vuilnisbelt.

Een gigantische stortplaats aan de rand van Casablanca die jarenlang het leven van honderdduizenden mensen had beïnvloed.

Wie er nooit gewoond heeft, zal het moeilijk begrijpen.

Maar soms leek het alsof heel Casablanca onder dezelfde geurige deken leefde.

Ik rook haar in Derb Sultan.

In Sbata.

In Ain Chock.

En waarschijnlijk had ik ze zelfs kunnen ruiken op de maan als iemand mij daar had afgezet.

Tenminste, zo voelde het toen.

Die geur was meer dan afval.

Ze was een dagelijkse herinnering aan alles wat niet werkte.

Aan alles wat versleten was.

Aan alles wat mensen al jaren beloofden op te lossen zonder dat er werkelijk iets veranderde.

Terwijl ik die ochtend naar huis wandelde, gebeurde er iets merkwaardigs.

Plots wist ik het.

Ik zou niet wachten tot het einde van de ramadan.

Niet wachten tot het Suikerfeest.

Niet wachten op een beter moment.

Ik zou vertrekken.

Zo snel mogelijk.

Enkele uren later stond ik al in een reisbureau aan de Route de Médiouna, de huidige Boulevard Mohammed VI.

Ik betaalde ongeveer vijftienhonderd dirham voor mijn bus ticket naar België.

Op papier kocht ik een reis.

In werkelijkheid voelde het alsof ik een volledig nieuw hoofdstuk van mijn leven kocht.

Thuis begon ik haastig mijn koffer te vullen.

Niet met de rust van iemand die vertrekt.

Maar met de nervositeit van iemand die probeert te ontsnappen.

Wat kleren.

Enkele boeken over persoonlijke ontwikkeling.

Vijfhonderd euro die ik van een goede vriend had geleend.

Dat was ongeveer alles wat ik bezat.

Mijn hele toekomst paste op dat moment in één kleine reistas.

De rest liet ik achter in Casablanca.

Jaren van vragen.

Jaren van twijfel.

Jaren van uitgestelde dromen.

Toch zou het verkeerd zijn te denken dat het idee van emigratie die ochtend plots geboren werd.

Nee.

Ik behoorde tot een hele generatie die opgroeide met haar blik gericht op de andere kant van de Middellandse Zee.

Jarenlang hadden wij naar Europa gekeken zoals anderen naar een verre ster kijken.

Niet omdat we precies wisten wat er daar te vinden was.

Maar omdat we hoopten dat het anders zou zijn.

Sinds mijn middelbareschooltijd speelde het idee van vertrek al door mijn hoofd.

Niet uit haat voor Marokko.

Integendeel.

Ik hield van mijn land.

Misschien zelfs meer dan ik toen zelf besepte.

Ik hield van de mensen.

Van de humor.

Van de chaos.

Van de geur van vers brood in de ochtend.

Van de oproep tot het gebed bij zonsondergang.

Van die typisch Marokkaanse warmte die je nergens anders vindt.

Maar liefde alleen is niet altijd voldoende om iemand te laten blijven.

Soms heeft een mens ook perspectief nodig.

Een horizon.

Een kans.

Het gevoel dat zijn inspanningen ergens toe kunnen leiden.

Wij groeiden op met dezelfde belofte.

“Wacht nog even. Morgen wordt het beter.”

Alleen had die beroemde morgen de slechte gewoonte om telkens opnieuw uitgesteld te worden.

En zoals zoveel jongeren begon ik stilaan te verlangen naar zuurstof.

Naar beweging.

Naar een nieuwe start.

Het merkwaardige is dat ik toen eigenlijk niet precies wist wat ik in Europa zocht.

Ik droomde niet van villa's.

Niet van luxe.

Niet van rijkdom.

Ik was niet op zoek naar een fortuin.

Ik zocht iets veel moeilijker te omschrijven.

Misschien waardigheid.

Misschien orde.

Misschien rust.

Misschien gewoon de kans om opnieuw te beginnen.

Of misschien zocht ik enkel een plaats waar het lawaai in mijn hoofd eindelijk wat stiller zou worden.

Vandaag, twintig jaar later, kijk ik anders naar die ochtend.

Ik glimlach wanneer ik eraan terugdenk.

Want uiteindelijk was het niet een politieke toespraak.

Niet een economische analyse.

Niet een groot levensplan.

Maar een stinkende vuilnisbelt die mij het laatste duwtje gaf.

Soms zijn de beslissende momenten in een mensenleven verrassend weinig heroïsch.

En daarom zeg ik vandaag vaak lachend:

de Amerikaanse vuilnisbelt was niet zomaar een stortplaats.

Ze was de laatste geur die mij richting emigratie stuurde.

Café Belgique

“Sommige dromen komen niet in de vorm van een plan.

Ze komen als kleine tekens die je pas jaren later begrijpt.”

Toen ik rechten studeerde in Mohammedia moest ik bijna elke dag twee verschillende bussen nemen om thuis te raken. Het was een lange en vermoeiende rit, zeker wanneer je portefeuille leeg was en je hoofd voller zat dan goed voor je was. Vlak bij het bus- en taxistation van Sidi Bernoussi lag een klein café met een merkwaardige naam: Café Belgique. Waarom die naam me zo aantrok, weet ik vandaag nog altijd niet. Maar telkens wanneer ik er voorbijkwam, bleef mijn blik even hangen op het uithangbord. Er was iets in mij dat zachtjes fluisterde: “Op een dag ga jij naar dat land.”

Het vreemde was dat ik op dat moment niets deed om die droom waar te maken. Geen dossier, geen concreet plan, geen talenkennis om trots op te zijn en al helemaal geen uitgewerkt migratieproject. Het enige wat ik bezat, was een vaag gevoel dat België ergens op mij wachtte. Misschien omdat mijn broer daar woonde. Misschien omdat een mens zich soms vastklampt aan het kleinste raam waardoor hij denkt te kunnen ontsnappen.

Mijn relatie met mijn broer was in die periode niet bepaald hartelijk. Er was geen ruzie, maar er hing een zekere afstand tussen ons. Ik durfde hem zelfs niet rechtstreeks te vertellen dat ik droomde van emigratie. Zoals zoveel Marokkanen gaf ik liever omzichtige signalen dan openlijk toe te geven dat ik hulp nodig had. Wanneer hij mij telefonisch vroeg hoe het thuis ging, antwoordde ik vaak lachend:

“We zijn hier gewoon aan het wegwijnen in dit paradijs.” Een grapje natuurlijk, maar zoals bij veel grappen zat er meer waarheid in verborgen dan ik wilde toegeven.

Eigenlijk droomde ik al sinds mijn middelbareschooltijd van vertrek. Toen ik in 1998 mijn diploma secundair onderwijs behaalde, schreef ik me in aan de Franstalige rechtenfaculteit. Niet omdat ik een passie had voor recht, en

eerlijk gezegd ook niet omdat ik zo dol was op Frans. Mijn niveau was destijds behoorlijk gemiddeld. Ik koos die richting vooral omdat ik ervan overtuigd was dat ik ooit naar het buitenland zou vertrekken. “Dan zal ik tenminste wat beter Frans leren,” hield ik mezelf voor.

De jaren gingen snel voorbij. In het begin behoorde ik tot de betere studenten, maar gaandeweg begon ik mezelf kwijt te raken tussen de overvolle auditoria, de zware juridische vakken en de vragen die in mijn hoofd sneller groeiden dan de notities in mijn schriften. Ik had geen hekel aan studeren; ik was gewoon verdwaald. Jarenlang leefde ik tussen twee werelden. Ik voelde me niet echt geworteld in het leven dat ik in Marokko leidde, maar ik was ook nog niet vertrokken naar het leven dat ik elders voor me zag. En ergens onderweg veranderde emigratie van een droom in een stille obsessie.

Ik herinner me nog dat mijn broer ooit met zijn vrouw naar Marokko kwam. Tijdens een gesprek liepen de spanningen hoog op en op een bepaald moment zei ik geëmotioneerd: “Geen van mijn broers zou hier moeten blijven.” Ik sprak alsof ik het opnam voor iedereen, maar in werkelijkheid sprak ik vooral over mezelf. Later probeerde mijn broer verschillende familieleden te helpen om naar Europa te komen. Soms lukte dat, veel vaker mislukte het. En ik bleef wachten, zo lang zelfs dat mijn verlangen om te vertrekken langzaam begon te vervagen.

Intussen vulde mijn leven zich met andere bezigheden: de Islamitische jeugdwerking, de scouts, vrijwilligerswerk, vormingen en opleidingen, en later mijn job bij Total Call in Techno park. Stilaan begon ik te denken dat ik misschien toch gewoon in Marokko zou blijven. Dat België niets meer was dan een oude jeugddroom, één van die dromen die met de jaren vanzelf verdwijnen. Maar het bijzondere aan het lot is dat het je soms eerst laat opgeven, alleen om je droom daarna onverwacht terug te geven.

Op een ochtend in 2005 ging mijn telefoon terwijl ik nog lag te slapen. Het was mijn broer. Op een bijna achteloze toon vertelde hij dat hij mij had ingeschreven aan een hogeschool in Brussel. Tot mijn eigen verbazing

reageerde ik nauwelijks. Ik sprong niet op van vreugde, ik hilde niet en ik voelde zelfs geen overwinning. Ik bleef gewoon enkele seconden stil.

Daarna begon ik met de administratieve procedures voor mijn visumaanvraag en stelde ik mezelf voor het eerst een eerlijke vraag: "Wil ik deze emigratie eigenlijk nog wel? Of heeft de droom gewoon zo lang op zich laten wachten dat ze onderweg is afgekoeld?"

Het Belgisch Consulaat

“Soms wordt je hele toekomst bepaald in een kleine kamer, door een paar korte vragen en een glimlach van iemand die niets van jouw leven kent.”

Het Belgisch consulaat bevond zich vlak bij de Boulevard Moulay Youssef in Casablanca.

Ik herinner me die dag nog verrassend goed. Niet omdat er iets spectaculairs gebeurde, maar omdat sommige details zich blijkbaar hardnekkig vastzetten in het geheugen.

Ik droeg een groen hemd met het woord London erop.

Op zich niets bijzonders.

Alleen was Londen in die periode volop in het nieuws na de aanslagen die heel Europa hadden geschokt.

Zelfs onderweg naar het consulaat dacht ik nog:

“Hicham, is dit echt het juiste moment om met zo'n hemd rond te lopen?”

Maar zoals wel vaker in die jaren luisterde ik niet altijd naar de verstandigste stem in mijn hoofd.

Of misschien was ik gewoon verstrooid.

Aan het consulaat zaten tientallen studenten op hun beurt te wachten.

Dikke dossiers.

Transparante plastic mappen.

Gespannen gezichten.

Nerveuze blikken.

En dromen die zorgvuldig tussen officiële documenten waren opgeborgen.

Iedereen probeerde zelfverzekerd over te komen.

Maar angst heeft de vervelende gewoonte zich toch te verraden.

Ik herinner me een jongen die vlak vóór mij aan de beurt was.

De medewerkster stelde hem vragen in het Frans, maar door de stress begon hij te stotteren.

Hij leek niet dom.

Alleen doodsbang.

Toen werd mijn naam afgeroepen.

En vreemd genoeg voelde ik mij opvallend rustig.

Misschien omdat ik al te lang met deze droom bezig was.

Of misschien omdat een mens na genoeg teleurstellingen simpelweg ophoudt bang te zijn.

De vrouw achter het bureau was blond, ergens van middelbare leeftijd.

Een strenge uitstraling, maar niet onvriendelijk.

Ze bladerde snel door mijn dossier en keek daarna op.

— U hebt jarenlang aan de universiteit gestudeerd. Hebt u uw diploma behaald?

— Helaas niet, antwoordde ik.

Ze keek opnieuw naar mijn dossier.

— Waarom wilt u overstappen van rechten naar communicatiemanagement?

Met meer vermoeidheid dan humor in mijn stem antwoordde ik:

— Je me suis trompé de route.

Ik heb de verkeerde weg genomen.

Tot vandaag herinner ik mij haar reactie.

Ze glimlachte.

Niet uit medelijden.

Maar alsof ze onmiddellijk begreep wat ik bedoelde.

Voor het eerst in lange tijd had ik het gevoel dat iemand mij begreep zonder dat ik een heel verhaal hoefde te vertellen.

Ze sloot het dossier.

— Wij nemen contact met u op.

Meer zei ze niet.

Ik verliet het gebouw zonder duidelijke emoties.

Geen vreugde.

Geen angst.

Geen zekerheid.

Alleen het vreemde gevoel dat mijn leven tussen twee deuren hing.

De deur van Marokko, die langzaam kleiner begon te worden.

En de deur van Europa, waarvan ik geen idee had wat erachter lag.

In de wachtzaal had ik ondertussen kennisgemaakt met een man van een jaar of vijftig.

Elegant gekleed.

Verzorgde witte baard. Sterke parfum.

En een zelfvertrouwen waar zelfs een minister jaloers op zou zijn.

In eerste instantie maakte hij een uitstekende indruk.

Hij vertelde verhalen over zakenreizen, hotels en buitenlandse avonturen.

Het type man waarvan je spontaan denkt:

“Die heeft het gemaakt in het leven.”

Hij bleek zakenman te zijn en was naar het consulaat gekomen om garant te staan voor een familielid.

Plots vroeg hij:

— Heb jij een rijbewijs?

— Ja, al ongeveer twee jaar.

Wat ik er niet bij vertelde, was dat ik sinds het behalen ervan nauwelijks nog achter een stuur had gezeten.

Mijn rijbewijs had op dat moment waarschijnlijk meer tijd in mijn portefeuille doorgebracht dan op de weg.

Maar goed, sommige details hoef je niet altijd spontaan te vermelden.

Hij knikte vriendelijk.

— Als je ooit werk zoekt, laat iets weten.

Dat klonk veelbelovend.

Ik begon hem steeds sympathieker te vinden.

Tot wanneer hij een verhaal begon te vertellen dat mij volledig uit evenwicht bracht.

Volgens hem was hij ooit samen met zijn nicht naar Europa gereisd. Toen ze in het hotel aankwamen, waren er nog maar twee kamers vrij, waarvan er één net was geboekt door een indrukwekkend gespierde man met brede schouders die menig fitnesscoach jaloers zouden maken.

Vervolgens zei hij lachend:

— Ik heb haar gewoon bij hem laten slapen. Ik vermoed dat hij goed voor haar gezorgd heeft.

‘Ya Latif... wat voor onzin vertelt die man toch allemaal?’ dacht ik bij mezelf.

Ik voelde iets in mij breken. Eerst probeerde ik mezelf ervan te overtuigen dat ik hem misschien verkeerd had begrepen. Maar hij ging onverstoorbaar verder met zijn verhaal. Door de vanzelfsprekendheid waarmee hij sprak, verdween elke twijfel beetje bij beetje.

We verlieten het consulaat en hij stelde voor om samen iets te gaan eten in een restaurant vlakbij.

Uit beleefdheid aanvaardde ik de uitnodiging, terwijl ik tegelijkertijd probeerde te begrijpen wat voor man ik eigenlijk voor mij had.

Tijdens het gesprek vroeg hij:

- Van waar kom je precies in Marokko?
- Uit het zuiden, uit de streek van Zagora.

Er verscheen opnieuw die merkwaardige uitdrukking op zijn gezicht.

— Ah... mannen uit het zuiden. Mannen met karakter. Mannen van echte mannelijkheid.

Op dat moment begonnen verschillende puzzelstukken langzaam op hun plaats te vallen.

Zijn overdreven vriendelijkheid.

Bepaalde verhalen die hij eerder had verteld.

De manier waarop hij sommige onderwerpen benaderde.

De blikken.

De vragen die op het eerste gezicht onschuldig leken.

Hoe langer ons gesprek duurde, hoe duidelijker het mij werd dat mijn studies en mijn toekomstplannen in België niet zijn voornaamste interesse waren.

Zijn aandacht ging vooral uit naar de persoon tegenover hem: naar zijn overtuigingen, zijn manier van denken en de grenzen die hij zichzelf oplegde in het leven.

Volgens mij probeerde hij vooral te ontdekken hoe het zat met mijn seksuele openheid. Of misschien nog preciezer:

of ik eventueel openstond voor iets dat verder ging dan een gewone vriendschap.

Voor alle duidelijkheid: hij heeft dat nooit rechtstreeks gezegd.

Maar soms hoeft iemand een deur niet volledig te openen om te laten zien wat erachter zit.

Sommige boodschappen worden verzonden via halve zinnen, veelbetekenende stiltes en omwegen.

En eerlijk gezegd was het voor mij op dat moment vrij duidelijk geworden welke richting het gesprek probeerde uit te gaan.

Ik besloot daarom onmiddellijk van onderwerp te veranderen.

Ik begon te praten over geloof.

Over spiritualiteit.

Over het verhaal van het volk van Lot in de islamitische religie.

En over hoe moslims naar dergelijke relaties kijken.

Tot mijn verbazing reageerde hij niet vijandig.

Hij werd niet boos.

Hij begon ook niet te discussiëren.

Integendeel.

De zelfverzekerde glimlach waarmee hij het gesprek was begonnen, verdween langzaam.

Hij leek plots stil te vallen.

Alsof hij zichzelf onverwacht tegenkwam.

Het was alsof hij voor enkele ogenblikken in een spiegel keek die hij liever had vermeden.

Wij namen daarna respectvol afscheid van elkaar.

Ik wenste hem het beste toe.

En in stilte ook wat leiding van God.

Want soms heeft een mens geen lange preek nodig.

Geen honderd argumenten.

Geen duizend woorden.

Soms volstaat één spiegel.

En wanneer iemand zichzelf daarin eerlijk durft te bekijken, kan dat meer doen dan een bibliotheek vol toespraken.

Die dag keerde ik naar huis terug met een vreemd gevoel.

Alsof ik aan de rand stond van een wereld die ik niet kende.

Een wereld met gewoontes, ideeën en werkelijkheden waarmee ik nooit eerder in aanraking was gekomen.

Maar de deur naar migratie stond inmiddels open.

En terugkeren naar het leven van voordien werd met de dag minder vanzelfsprekend.

Tijd om te vertrekken

“Het ergste aan verraad is dat het nooit van een vijand komt.”

Het moment van vertrek kwam sneller dan ik had verwacht. Ik diende mijn ontslag in bij Total Call in techno park, tot verbazing van bijna iedereen. Om eerlijk te zijn was ik zelf ook nog niet helemaal overtuigd dat ik werkelijk zou vertrekken. Ik herinner me dat ik het inpakken van mijn koffer bleef uitstellen tot het allerlaatste moment, alsof een deel van mij nog altijd wachtte op een klein excuus om alles af te blazen.

Mijn vriend , die ik kende van mijn universiteitsjaren en die tot op vandaag één van mijn beste vrienden is, kwam samen met zijn broer om mij naar het busstation van Casablanca te brengen. Zij stonden al klaar, terwijl ik nog haastig kleren, boeken en allerlei andere spullen in mijn koffer propte. Het leek minder op een vertrek naar op een overhaaste vlucht naar een onbekend leven.

Vreemd genoeg voelde ik niet de opwindning waar ik jarenlang van had gedroomd. Integendeel. Ik voelde een zware aarzeling die ik moeilijk kon verklaren. In mezelf zei ik: “Ik ga gewoon eens kijken. Als het tegenvalt, kom ik terug.” In mijn hoofd was emigratie nog altijd een tijdelijk avontuur. Zes maanden misschien. Een jaar hooguit. Daarna zouden we wel zien.

Wat ik toen nog niet wist, was dat sommige wegen je veel dieper opslokken dan je ooit voor mogelijk had gehouden.

Het moeilijkste aan die dag was niet het vertrek zelf, maar het afscheid van mijn moeder — moge God haar genadig zijn — en van het kleine leven dat ik voor mezelf had opgebouwd in Marokko. Er was de groep Al-Mounjizoun, de scouts, het vrijwilligerswerk, de religieuze activiteiten, de rustige spirituele bijeenkomsten, de opleidingen, de vrienden en vooral het gevoel dat ik eindelijk iemand was geworden die ook iets betekende voor anderen. Langzaam was ik uit de donkere jaren van twijfel en verlorenheid geraakt die

mijn studententijd hadden gekenmerkt. Ik dacht zelfs dat het hoofdstuk emigratie definitief achter mij lag.

Maar sommige dromen sterven niet zo gemakkelijk, zelfs wanneer we doen alsof we ze vergeten zijn.

Toen we het busstation bereikten, stond de bus al bijna klaar om te vertrekken. Ik was zelfs op het nippertje. Mouad schoot in de lach en zei: "Je geluk heeft je alweer gered, vriend." Daarna voegde hij er een typisch Marokkaans spreekwoord aan toe dat ik soms liever niet hoorde: "Wat scheef uit de tent komt, blijft scheef." We lachten allemaal, maar diep vanbinnen viel er weinig te lachen.

Ik nam plaats bij het raam en keek naar de stad die langzaam achter mij verdween. Casablanca zag er die avond anders uit dan gewoonlijk. De lichtjes, de cafés, de auto's, de mensen die naar huis terugkeerden na een lange dag... alles leek zich stap voor stap van mij te verwijderen. Alsof ik niet alleen een stad achterliet, maar ook een versie van mezelf.

Het was inmiddels midden Ramadan van het jaar 2006. Normaal gesproken maakte ik gemakkelijk contact met mensen. Ik kon met bijna iedereen praten: mannen en vrouwen, arbeiders en professoren, jongeren en ouderen. Maar die avond had ik geen zin om met iemand te praten. Misschien omdat ik moe was. Misschien omdat er een vreemde rust in mij hing die bijna beangstigend aanvoelde.

Iedereen in de bus leek verzonken in zijn eigen verhaal. Een migrant die terugkeerde naar Europa. Een jongeman die droomde van een betere toekomst. Een moeder die stilletjes hilde. Een man die zijn angst verborg achter zwijgzaamheid. Pas toen we de volgende ochtend de haven van Tanger bereikten, drong het echt tot me door dat ik Marokko aan het verlaten was.

We stapten op de veerboot richting Spanje. Zodra het schip begon te varen, overviel me dat merkwaardige gevoel dat veel Marokkanen ervaren wanneer ze voor het eerst de Straat van Gibraltar oversteken. Ik moest glimlachen en

dacht bij mezelf: “Nu hoef ik alleen nog maar te zeggen dat ik Tariq ibn Ziyad ben.” Deze beroemde Marokkaanse legerleider stak in 711 met zijn leger de zeestraat over. Gibraltar draagt trouwens zijn naam: *Jabal Tariq*, “de berg van Tariq”, dat later veranderde in Gibraltar.

De overtocht duurde niet lang en de zee was rustig, maar vanbinnen voelde het alsof ik een grens overstak tussen twee verschillende werelden.

Na aankomst namen we opnieuw de bus, deze keer richting Brussel. De Spaanse autosnelwegen maakten toen grote indruk op mij. Ze waren breed, proper en uitstekend onderhouden. Vergeleken met wat wij destijds gewend waren in Marokko leek het een andere werkelijkheid. Naast mij zat een Marokkaans echtpaar van ongeveer pensioengerechtigde leeftijd. We praatten wat met elkaar en ik merkte dat ze aan het vasten waren. Hun grootste verbazing kwam echter toen ze mij water zagen drinken.

Ze keken elkaar aan alsof ze zojuist een schokkende ontdekking hadden gedaan.

Ik begreep onmiddellijk wat er door hun hoofd ging en glimlachte.

“We zijn op reis,” zei ik rustig. “En God houdt ervan dat Zijn toegestane vrijstellingen worden aanvaard, net zoals Zijn geboden worden nageleefd.” Ik legde uit dat de reis lang was en dat de mogelijkheid om niet te vasten tijdens het reizen een vorm van barmhartigheid was, geen gebrek aan geloof. De man leek overtuigd. Zijn vrouw bleef me aankijken met een mengeling van twijfel en voorzichtig respect.

Enkele uren later stopte de bus bij een wegrestaurant dat toevallig Al Khaima heette — letterlijk: de tent. Daar bestelde ik een kom harira, de traditionele Marokkaanse soep waarmee veel gezinnen hun vasten verbreken. Tot vandaag ben ik ervan overtuigd dat het de duurste harira van mijn leven was. Terwijl ik de prijs omrekende naar dirhams én euro's tegelijk, voelde ik mij plots een internationale boekhouder. “Als een simpele kom harira al zoveel kost,” dacht ik, “dan moge God mij beschermen tegen de rest van Europa.”